

SØMANDSFORENINGER I TROENSE

Af

CHR. L. SØRENSEN

Kaptajn Sørensen, Troense (født 1880), har tidligere skrevet sine meget levende erindringer og har givet flere bidrag til belysning af sømandslivet i sejskibstiden. Her fortæller han om et par sømandsforeninger med socialt formål fra Troenses storhedstid som skipperby, nemlig om Sømandsstandens Hjælpekasse og Niels Juel Foreningen.

I SLUTNINGEN af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede var *Troense* endnu en udpræget Sømandsby. Der fandtes kun faa Huse, hvori der ikke boede en aktiv eller forhenværende Sømand; der blev endnu bygget Skibe paa Værftet, og det var et Særsyn, dersom en Troensedreng efter Konfirmationen ikke valgte Sølivet som sin fremtidige Levevej. Om Vinteren laa som Regel en Del af de her hjemmehørende Skibe oplagte, enten i Sundet ud for Troense eller i Svendborg Havn, eventuelt i anden dansk Havn. Saaledes kunde de søfarende faa en Ferie og hygge sig ved Hjemmets Arne.

Social Forsorg, som eksisterer nu, var den Gang et ukendt Begreb; der fandtes næppe en Sygekasse; enhver maatte klare sig som han bedst kunde. Da er det, at en Kreds af Mænd faar vækket Interesse for Sagen og faar andre til at indse, at ved Sammenhold og gensidig Hjælpsomhed er det muligt at mildne de ublide Kaar, som Uheld og Ulykke kan og vil paaføre den enkelte; at naar der løftes i Flok er Byrden lettere at bære. Det er muligt, at andre lignende Sammenlutninger er fremholdt som Eksempel.

Ovennævnte maa anses for Baggrund og Aarsag til at *Sømandsstandens Hjælpekasse* stiftedes 6. Jan. 1847. 79 Medlemmer vedtog ved den Lejlighed bl. a. følgende Regler, som var gældende indtil de trykte Love forelaa:

Som Medlem af Sømandsstandens Hjælpekasse i Troense kunde optages enhver Sømand i Bregninge Sogn samt Næringsdrivende ved Søvæsenet i Troense i Alderen 16 til 50 Aar. Kontingentet var for Skibsbygmestre, Skippere og Styrmand 2 Rigsdaler; for Tømmermænd og underordnede Søfolk 1 Rigsdaler 3 Mark aarlig. Ingen Understøttelse kunde udbetales, før Kassens Formue beløb sig til 500 Rigsdaler. Dette opnaaedes i 1851.

De første Vedtægter blev da revideret og efter Vedtagelse med stor Majoritet af 34 fremmødte stemmeberettigede Medlemmer, blev Lovene trykte; de indheftedes i en Kontrabog som fordelt blandt Medlemmerne anvendtes til Kvittering for Kontingentbetaling.

Fra disse Loves Ikrafttrædelse ændredes Kontingentet til 1 Rigsdaler 3 Mark for alle Medlemmer (Det er ikke ændret siden).

Understøttelser til Enker og skibbrudne samt ved langvarig Sygdom og ved Dødsfald kunde udbetales saavidt som Halvdelen af Kontingentet kunde dække. Alle saadanne Udbetalinger fandt Sted samtidig ved Aarets Slutning („For at enhver kan nyde sin Ret“).

Intet Medlem under 25 Aar kunde vælges til Bestyrelsesmedlem og havde ikke Stemmeret.

I Aarenes Løb har Lovene været revideret flere Gange og ændret i visse Henseender, dog aldrig paa anden Maade end at den oprindelige Tankegang bibeholdtes. Gamle Mænd erholdt Understøttelse i Lighed med Enker; Sygehjælp bortfaldt, takket være Sygekasserne, og de tvungne aarlige Henlæggelser bortfaldt, da Formuen naaede 3000 Rdlr., ligesom en Del af Renteindtægten kunde benyttes til Understøttelser, naar saadant var paakrævet.

Medlemstallet tiltog jævnt indtil Foreningen i 1875 talte 190 Medlemmer; dette Antal holdtes til 1883. I 1896 var Tallet 143, i 1912 faldet til 70 og ved 100 Aars Jubilæet fandtes kun 35 aktive Medlemmer.

Formuen som udgjorde 560 Rdlr. 4 Mark 10 Sk. den 25. Januar 1851 tiltog med 100 a 200 Rdlr. aarlig i de første følgende Aar. 1875 da man gik over til det nuværende Møntsystem, ejede Kassen 8.000 Kr., 1898 var Beløbet 10.055 Kr. og indtil 1939 var Formuen stedse over 10.000 Kr.

Skipperhus fra 1700'erne, Grønnegade 21, Troense. Huset blev restaureret 1864.
Fot. Preben Larsen.

Typical captain's house in Troense, island of Tåsinge, 18th century.

Fra 1912 har der været en Kreds af trofaste passive Medlemmer, som i Aarenes Løb har ydet Foreningen en god og værdifuld Støtte, især mærkbar i de senere Aar, da Antallet af nydende Medlemmer blev saa stort og de ydende aktive Medlemmers saa lidet.

Dersom Foreningen kun havde haft Medlemskontingent, Renteindtægt og Kapital til sin Raadighed, da vilde man enten have været nødsaget til at gøre Understøttelserne mikroskopisk smaa eller opbruge Kapitalen, saa at det maatte befrygtes, at denne var opbrugt, inden Kassen havde opfyldt sine Forpligtelser.

Fra Sømandsstandens Hjælpekasse i 1851 begyndte at yde Understøttelser indtil 6. Januar 1961, har den i Kontingenter af aktive og passive Medlemmer samt i ydede Understøttelser ifølge Regnskaberne virket saaledes:

Kontingent af aktive Medlemmer	Kr. 33.466,00
Do. af passive Medlemmer	- 7.350,00
	<hr/>
	Kr. 40.816,00
Enker	Kr. 30.872,00
Gl. Mænd	- 14.272,00
Sygdom	- 4.882,00
Begravelser (282)	- 8.460,00
Førlis	- 1.751,00
	<hr/>
	Kr. 60.237,00

1931 indmeldtes sidste Medlem og fra 1935 har Foreningen været lukket for Tilgang, da Interessen for denne Forening var bortfaldet.

Januar 1961 havde 14 Medlemmer; naar Antallet er svundet til 12 Medlemmer, ophører Foreningen, og der oprettes Legat af den Kapital, som maatte være i Behold.

Foreningen har stedse været administreret med yderste Sparsommelighed; der gik f. Eks. mange Aar før Bestyrelsen indvilligede i at give „en Genstand“ til Medlemmerne ved Generalforsamlingen og lang Tid holdtes Bestyrelsesmøderne hos et Bestyrelsesmedlem.

Kun een Gang har Foreningen afholdt en Fest; det var ved 100 Aars Jubilæet, da aktive og passive Medlemmer samt Foreningens Enker blev indbudt til Torskespisning og selskabeligt Samvær (under beskedne Former). Alle Generalforsamlinger, senere Aars Bestyrelsesmøder saavel som nævnte Fest er holdt i „Lars Skov's Hus“, den en Gang saa kendte Lodskro.

Den 6. Februar 1881 stiftedes endnu en Sømandsforening med Troense som Hjemsted.

Ved Henvendelse til Niels Juels Slægt erholdtes Tilladelse til at benytte Søheltens Navn, saa at Foreningens Navn blev: *Niels Juels Forening*.

Sognepræsten, Pastor Møller, bistod Stifterne med Raad og Daad, og det var sikkert ham, som var Bestyrelsens Fortaler over for Stamhusbesidderen angaaende førnævnte Tilladelse saavel som Tilladelse til at føre Niels Juels Slægts Vaabenskjold i Foreningens Fane, der

Et andet af de mange pyntelige 1700-tals skipperhuse i Troense, Grønnegade 43.
Fot. Preben Larsen.

Another captain's house in Troense, 18th century.

blev – og er – et Splitflag, hvilket ogsaa behøvede Tilladelse fra Myndighederne.

Niels Juels Foreningen begyndte med et Medlemstal paa 61. Som aktive Medlemmer kunde Skibsredere, Skippere, Styrmand og Skibsbygmestre, som var bosiddende paa Taasinge, optages, endvidere Skippere og Styrmand, som havde faret med Øens Skibe i to Aar. Senere, da Sejlskibene udkonkurreredes af mekanisk drevne Fartøjer, fik ogsaa søfarende eksaminerede Maskinmestre, Motorpassere, Radio-telegrafister og Hovmestre Adgang til at blive Medlemmer.

Aarskontingentet var i lang Tid 8 Kroner, er senere forhøjet til 12 Kr. Enhver, der af Interesse for Sømandsstanden ønskede at blive bidragydende Medlem, havde Adgang dertil, uanset Alder og Bopæl.

Foreningens Hovedformaal var, og har altid været, at understøtte trængende eller alderssvage Medlemmer samt deres Enker og Børn,

naar de uforskyldt kommer i Nød. Ingen har dog haft Krav paa Understøttelse før han havde været Medlem i fem Aar. Dersom han døde forinden, fik Enken det indbetalte Beløb refunderet.

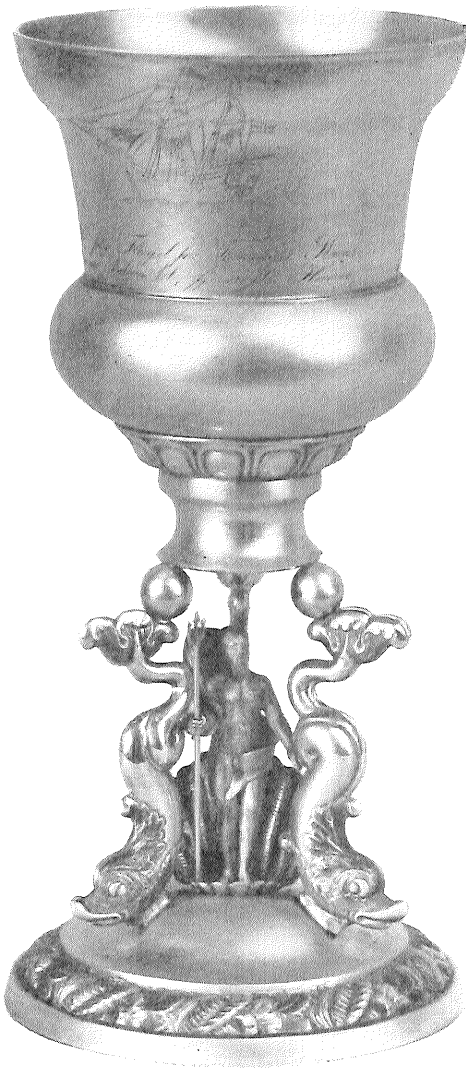
I Foreningens Begyndelse ydedes Understøttelse ved langvarig Sygdom og for Tab af Ejendele ved Forlis; dette er bortfaldet efter at Sygekasser og Rederier har overtaget Ansvaret; men Begravelseshjælp ved et Medlems eller hans Kones Død ydes fremdeles.

Foreningens Fane møder frem ved Begravelser af Medlemmer (saavel Mand som Hustru) paa Taasinge, Thurø, i Svendborg og St. Jørgens; Fanebæreren ledsages af to Bestyrelsesmedlemmer. For Aar tilbage, da der endnu boede mange Søfolk i Troense, var det almindeligt, naar en ung Sømand døde, at hans Kammerater bar Flag – 5 a 6 Par – foran Ligvognen. Flagstængerne var Niels Juuls Foreningens; de blev ogsaa stillet til Raadighed til Flagallé ved større Familiefester, om saadant ønskedes.

Foruden nævnte Hovedformaal havde Foreningen ogsaa dette: at samle saa mange som muligt af de hjemmeværende Medlemmer til en aarlig Fest paa Foreningens Stiftelsesdag d. 6. Februar, og her var de bidragydende Medlemmer lige saa velkomne som aktive Medlemmer.

Disse Fester er al Tid afholdt paa Troense Gæstgivergaard og det nuværende Badehotel (egentlig kun en Udvidelse af førstnævnte). Før Hotellet blev bygget og fik tilbygget Dansesal, foregik Festen i en bedaget Dansesal, opført af Træ og efterhaanden noget brøstfældig; men den var velegnet til Formaalet. Salen var ottekantet med en Forhøjning om Dansegulvet til Siddepladserne, saaledes at selve Dansegulvet kunde benyttes fuldt til sit Formaal, uden at de siddende blev generet af Danserne.

Desuden var Lokalet saa taknemmelig at pynte, og der blev pyntet. Der laantes Signalflag fra de oplagte Skibe, de hængtes op under Taget efter Anvisning af assisterende Damer; det var selvfølgelig yngre Medlemmer, som tog sig af Ophængningen. Bestyrelsesmedlemmerne var ogsaa til Stede, det var oftest gamle Skippere, som havde taget Afsked med Søen. De plejede at tage Jakken af og stikke Hænderne i Bukselommerne, og der blev de (Hænderne) til Arbejdet

Den pragtfulde, ca. 25 cm høje sølvpokal, som opbevares i Niels Juel Foreningen. Den blev 9/2 1842 skænket til sømandsstanden i Troense af kammerherre baron Carl Juel Brockdorff og frue, Valdemars slot, og viser i foden Neptun med sin trefork, stående mellem delfiner. Fot. Eyv. Jensen, Svendborg.

Silver cup from 1842, belonging to the Niels Juel Society.

var fuldført. Der fandtes ogsaa en lille Scene, hvor Musikanterne – otte i Tallet – placeredes. Indgangen til Gæstgiveriets Gaard blev markeret med røde og grønne Sidelanterner, ligesaa Indgangen til Dansesalen. Det er ogsaa sket i haard Isvinter, naar Svendborg Sund var tillagt, at en sikker Vej over Isen fra Thurø til Troense var afmærket paa samme Maade af Hensyn til Deltagere fra Thurø.

Saa lang Tid den gamle Dansesal, Terpsichore, benyttedes – indtil omkring første Verdenskrig – begyndte Festen ved Syvtiden og varede ofte hele Natten. Ved Midnat serveredes Punch for Deltagerne; der holdtes Taler og blev sunget Fædrelandssange. Den Gang kunde Festen samle 200 a 300 Deltagere; nu da der ikke findes saa mange Søfolk i Troense og Badehotellets Lokaler benyttes, er der kun ca. 40 Deltagere og Flertallet er Bidragydere.

Nu vanker der ikke Punch i lange Baner; der begyndes med Fællespisning og danses til Midnat, men alligevel er Festen fremdeles en hyggelig og fornøjelig Sammenkomst.

Under Tyskernes Besættelse af Danmark holdtes ingen Fester, men efter Befrielsen fejredes denne den 6. Februar 1946 med en storslaaet Festlighed og mange Deltagere. Man kunde synes, at Tidspunktet var for sent, men det anses for en ufravigelig Tradition at alle Foreningens Fester finder Sted paa dens Fødselsdag.

Foreningens 50 og 75 Aars Jubilæer fejredes med store Festligheder, de var begge overordentlig vellykkede og samlede mange af Foreningens gode Venner. Den 1. Juli 1927 – 250 Aarsdagen for Niels Juels Sejr over den svenske Flaade i Køge Bugt – afholdtes en Mindefest i denne Anledning; her kunde Traditionen selvfølgelig ikke overholdes.

1918 havde Niels Juels Foreningen det højeste Antal aktive Medlemmer nemlig 120; nu er det 53.

Foreningen opbevarer en ca. 25 cm høj, kunstfærdig udført Sølvpokal; den er skænket til Troense Sømandsstand og bærer følgende Inskriptioner:

*Held følge Flaget paa Thorsengs Stavne
Henover Bølgen til fjerneste Havne.*

9. Februar 1842.

Skænket af Kammerherre Baron Carl Juel Brockdorff og
hans Frue Sophie Frederikke født Stielits Brockdorff.

SEAFARERS' SOCIETIES IN TROENSE

Summary

In the period before and after 1900 Troense, on the small island of Taasinge near Svendborg, was a typical sea port where most of the men were either employed in the many shipbuilding yards of the town or went to sea.

At a time when health insurance societies and similar social benefits were unknown there were often many who suffered great distress either as the result of accidents or bad luck. In many places, therefore, local seamen got together and founded societies, the chief aim of which was to alleviate the worst distress but which also provided an opportunity of holding a celebration in connection with their annual meetings. During the winters local shipping was at a standstill and the men were consequently at home and glad to have something to occupy themselves.

On January 6th 1847 "The Seafarers' Relief Fund" was founded in Troense. The money collected from subscriptions and donations was distributed among widows and men who had suffered shipwreck or been knocked out by long illness, or used as a contribution towards funeral expenses.

When the days of the sailing ship were over interest in this society flagged and increasing public assistance made the chief reason for its existence no longer valid. It can be foreseen that its activities will soon cease.

On the 6th February 1881 another society, "The Niels Juel Society" was founded, named after the Danish naval hero, Niels Juel, who owned the island. The aim of this society, too, was to give assistance to widows, children and old and needy members. The society was always represented at funerals and attended with its banner, which was—by special permission—a swallow-tailed flag. A great deal was always made out of the celebration held every year on the anniversary of the society's foundation. There was much festivity, a banquet, punch and dancing for the members, their families and guests. The society's proudest possession is an imposing silver cup from 1842. The "Niels Juel Society" still leads a vigorous existence.